

РОЗВИТОК ФРАНКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНО-ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ФІЛОЛОГІВ

Викторія Лучкевич. Развитие франкоязычной коммуникативно-грамматической компетенции будущих педагогов-филологов.

Viktoria Luchkevych. The development of francophone communicative grammatical competence of future teachers.

А Обґрунтована доцільність використання комунікативного підходу до навчання граматики французької мови у вищих навчальних закладах, визначені основні етапи формування комунікативно-граматичної компетенції студентів, проаналізовано комплекс граматичних вправ з огляду на їхнє комунікативне спрямування.

А Обоснована целесообразность использования коммуникативного подхода к обучению грамматике французского языка в высших учебных заведениях, определены основные этапы формирования коммуникативно-грамматической компетенции студентов, проанализирован комплекс грамматических упражнений, учитывая их коммуникативное направление.

С In the article the appropriateness of using of the communicative approach to the teaching of French grammar in the universities has been substantiated, the main stages of forming of students' communicative and grammatical competence are defined and the complex of grammatical exercises in view of their communicative orientation has been analyzed.

Ключові слова: комунікативно-граматична компетенція, французька мова, комунікативний підхід, граматична будова мови.

Ключевые слова: коммуникативно-грамматическая компетенция, французский язык, коммуникативный подход, грамматический строй языка.

Key words: communicative and grammatical competence, French language, communicative approach, grammatical structure of language.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні інтеграційні процеси, що відбуваються в українському суспільстві, висувають нові вимоги до реформування не тільки економічної й політичної сфери, але й освітньої галузі. Зокрема, входження України до європейського освітнього простору зумовлює потребу в переосмисленні мети та цілей навчання іноземних мов у вищій школі, визначенні її ролі у формуванні професійно компетентного фахівця. З огляду на це, потребує уваги й перегляд усталених поглядів щодо змісту навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах з урахуванням сучасних суспільних потреб.

Загальновідомо, що зміст навчання іноземної мови є багатокомпонентною структурою й формується на основі навчального матеріалу, який організовано відповідно до цілей і завдань сучасної освіти [1; 2]. Його метою є навчити студентів іноземної мови спілкування у межах програмного матеріалу та сформувати вміння й навички класифікації, систематизації, аналізу отриманої інформації й адекватної реакції на неї. Для реалізації даного завдання необхідним є формування міжкультурної комунікативної компетенції студентів, яка сприяє налагодженню комунікації між представниками різних культур, розумінню норм і способу життя, системи понять, кодексу поведінки у суспільстві, в якому функціонує мова.

В основі будь-якого спілкування лежить граматична система мови, що допомагає учаснику розмови правильно зрозуміти повідомлення, зорієнтуватися в конкретній ситуації, створити власну чи змодельовану її. У цьому ракурсі граматики постає не як певна система правил, що функціонує поза

межами реального життя, а як своєрідний мовний код, який дозволяє будувати повідомлення, що віддзеркалюють екстралінгвістичну дійсність. Реалії сьогодення вказують на те, що формування граматичної компетенції студентів здійснюватися крізь призму комунікативного підходу, який дозволяє вивчати іноземну мову в її динамічному розвитку, користуватися нею в непередбачуваних ситуаціях. Водночас такий підхід вимагає розроблення нових методик, педагогічних технологій і пошуку шляхів інтенсифікації навчального процесу, в якому вивчення граматичної будови іноземної мови набуває комунікативно зорієнтованого характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних теоретичних і методичних дослідженнях проблема комунікативної спрямованості навчально-виховного процесу висвітлена достатньо широко. Зокрема, у працях Н. Бориско, В. Вдовіна, О. Вовка, Д. Жилкіної, І. Кухти, Т. Іщенко, С. Ніколаєвої, Ю. Пасова [4] проаналізовані зміст, методи та форми комунікативно зорієнтованого навчання, обґрунтована доцільність його використання на різних етапах навчання. Проблеми окремих аспектів комунікативно зорієнтованого викладання граматики присвячена низка розвідок науковців Г. Борецької, Л. Голубенко, І. Гордієнко-Митрофанової, В. Скалкіна, М. Панченко [3], О. Тарнопольського, Л. Черноватого та ін. Проте дані дослідження базувалися передусім на вивченні проблеми комунікативної спрямованості граматичної системи англійської мови, почасти й німецької.

Формування франкомовної граматичної компетенції студентів як технічних, так і педагогічних вищих навчальних закладів із використанням країнознавчих матеріалів, сучасних друкованих

видань, у контексті ділового спілкування розкрито у працях Н. Гапотченко, О. Михайлової, Д. Руснака [5], І. Полюка, Т. Швець. Проте у даних дослідженнях недостатньо уваги приділено формуванню франкомовної комунікативно-граматичної компетенції майбутніх учителів-мовників.

Метою статті є вивчення базових положень, на яких повинна ґрунтуватися методика викладання французької мови у вищих навчальних закладах, що готують майбутніх учителів-філологів у контексті комунікативного підходу, та аналіз граматичних вправ із позицій їхнього комунікативного спрямування.

Виклад основного матеріалу. На даному етапі реформування освітньої галузі комунікативний підхід до навчання іноземних мов у вищій школі є дуже популярним й ефективним [7, с. 63]. Саме комунікативна спрямованість навчально-виховного процесу сприяє формуванню мовленнєвої компетенції студента-мовника як основного засобу спілкування: професійного, ділового, соціокультурного, міжособистісного. Однак без знання граматичної будови мови неможливо вести повноцінне письмове й усне спілкування. Тому навчання граматики і, відповідно, формування граматичної компетенції студентів повинно підпорядковуватися комунікативному характеру навчального процесу, забезпечуючи тим самим ефективність і результативність іншомовної комунікації.

У процесі навчання іноземної мови формується низка компетенцій, які можна розділити на загальні й комунікативні. З огляду нашої проблематики, важливою складовою іншомовного навчання є процес формування комунікативних компетенцій, які допомагають особистості спілкуватися і діяти у конкретній ситуації, застосовуючи при цьому специфічні лінгвістичні засоби, що підпорядковуються загальним правилам граматики. У цьому контексті вивчення граматики іноземної мови базується на її функціональному використанні, що характеризується вживанням тих чи інших граматичних форм у мовленні, виборі потрібних засобів для вираження власної думки. Як зазначав відомий мовознавець Л. Щерба, граматичні правила повинні відповідати мовній дійсності, а також керувати мовцем у певній комунікативній ситуації [8, с. 28]. Таким чином, у процесі засвоєння, накопичення й систематизації граматичних правил конкретної іноземної мови у студентів формується граматична компетенція, яка сприяє ефективній іншомовній комунікації.

Оригінальним є твердження сучасного англійського вченого Р. Елліса щодо комунікативного спрямування навчання іншомовної граматики. Він доводить, що головним чинником її успішного засвоєння повинно стати підвищення рівня свідомості студентів, розуміння ними особливостей граматичної будови мови, яке формується у ході аналізу певної ситуації, а не у їхньому виокремленні в конкретному реченні [9, с. 32]. Отже, оволодіння студентами граматичною структурою французької мови повинно відбуватися в контексті комунікативних ситуацій, у яких граматичні форми, що вивчаються, є логічно структурованими і періодично повторюваними для кращого усвідомлення їхнього практичного застосування.

Разом з тим, навчання й засвоєння окремих граматичних правил відповідає певному освітньому етапу, меті й завданням навчання та створює своєрідну базу для вивчення наступного складнішого граматичного матеріалу. Перехід від нижчого до вищого рівня оволодіння граматичним матеріалом обумовлюється певними чинниками: граматичною структурою, що вивчається, кількістю начального матеріалу, метою й цілями конкретного заняття, мотивацією студентів тощо. На кожному етапі навчання у студентів формуються певні граматичні вміння й навички, що постійно відпрацьовуються, вдосконалюються та доводяться до автоматизму, а це, своєю чергою, сприяє формуванню граматичної компетенції. Як зауважує відомий методист М. Панченко, «розвитку у тих, хто навчається, граматичних умінь передують етап формування у них граматичних навичок. Зміст граматичних навичок є адекватним змісту граматичних умінь, однак ступінь їхньої автоматизації в мовленні є на декілька порядків нижчим» [3, с. 47]. Дане твердження доводить, що вивчення граматики не буде ефективним без мовленнєвої діяльності, яка проявляється як в усному, так і в письмовому спілкуванні.

З позицій комунікативного підходу до вивчення граматики французької мови у студентів потрібно розвинути розуміння того, яким чином використовувати граматичні структури у спілкуванні. Тобто, введення нового граматичного матеріалу необхідно пов'язувати із ситуативним мовленням, звертаючи увагу студентів на різні аспекти його використання: чи дане граматичне явище є правилом або ж винятком уживання у мовленні, зміна його форми відповідно до типу речення, його вплив на порядок слів у реченні тощо.

Основними етапами роботи над граматичним матеріалом, які сприяють формуванню комунікативно-граматичної компетенції, можуть бути: презентація нового граматичного явища в конкретній мовленнєвій ситуації; формування мовних граматичних навичок через їхню автоматизацію в пізнавально-комунікативних ситуаціях; використання мовних навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності; розвиток граматичної компетенції у різних функціональних стилях мови.

Як видно, формування комунікативно-граматичної компетенції студентів базується на принципах ситуативності та функціональності, що забезпечують ефективне оволодіння граматичною системою французької мови. Зокрема, принцип ситуативності передбачає подання нового граматичного матеріалу у мовленнєвих ситуаціях чи контексті, який повинен слугувати ілюстративним матеріалом для виокремлення нового граматичного явища. Метою функціонального принципу є акцентування уваги студентів саме на функції граматичної структури, її значенні у мовленні, а вже згодом на її формі, яка повинна засвоюватися разом із функцією граматичного явища.

Комунікативно-граматична компетенція передбачає засвоєння студентами мовних засобів, формування граматичних навичок і комунікативних умінь. Для цього на кожному етапі роботи необхідно використовувати комплекс вправ, що базує-

ться на принципах послідовності, логічності та функціональності. Зокрема, немовленнєві вправи використовуються на початковому етапі, коли необхідно закріпити певну граматичну форму. Наприклад, при вивченні французької часової форми *Passé composé* (складний минулий час доконаного виду) пропонуються вправи на впізнання граматичних форм, підстановку необхідних форм, трансформацію:

Exercice. Indiquez la phrase correcte (вказуйте правильне речення):

1. Pierre et Lucie *ont mangé* volontiers du chocolat.
2. Nous *avez commencé* a travailler dans une heure.

Exercice. Choisissez la forme correcte (виберіть правильну форму):

1. Je *as / ai / a remplacé* le matériel mais je garde la méthode.

2. Nous *avons / avez / ont exigé* une compensation.

Exercice. Mettez les verbes au pluriel (поставте виділені дієслова у множину):

1. Il *a avancé* sa chaise pour mieux voir.
2. On *a achevé* vite le travail.

Поміж мовленнєвих вправ розрізняють умовно-комунікативні та дійсно комунікативні [6, с. 76]. До умовно-комунікативних вправ можна віднести такі вправи, як з'єднання окремих частин міні-діалогів, читання фрагментів тексту з метою встановлення контексту з граматичним феноменом; виправлення помилок або неточностей у реченнях з опорою на контекст тощо. Наприклад:

Exercice. Donnez la réponse positive (дайте стверджувальну відповідь):

1. Vous avez *déménagé* dans un nouveau quartier? – Oui, nous ....

2. Vous n'avez pas *mangé* de salade? – Si, nous.....

Exercice. Mettez les verbes au passé composé (поставте дієслова у минулому часі): Dimanche dernier, j' __ (dormir) jusqu'a huit heures et demie. Le matin, je __ (ne pas faire) grand-chose. Vincent et moi, nous __ (prendre) le petit déjeuner avec les enfants et apris, Vincent et les enfants __ (faire) une promenade. Moi, j' __ (préférer) rester a la maison.

Серед комунікативних вправ, які є найважчими для студентів, можна виокремити вправи текстового характеру: мікро-обговорення із уживанням відповідних граматичних одиниць, перефразування із уживанням відповідної граматичної конструкції або трактування попередньо вказаних конструкцій. З однієї сторони, такі види вправ вимагають від студента повного розуміння тексту, а з іншої – контекст допомагає розумінню невідомих слів. Утім, саме дані вправи найбільше сприяють формуванню комунікативно-граматичної компетенції майбутніх педагогів. Наведемо кілька прикладів зазначених вправ:

Exercice. Retrouvez l'infinitif des verbes au passé composé (доберіть інфінітив до виділених дієслів у минулому часі): La cliente de la chambre 214 a *reçu* un appel téléphonique et elle *a parlé* au téléphone pendant une heure. Elle *s'est préparée* et elle *est partie* de l'hôtel. Elle *est entrée* dans un bar et elle *a attendu*

quelqu'un qui *n'est pas venu*. Elle *a appelé* le serveur.

Exercice. Inventez une petite histoire amusante dans laquelle on retrouve au moins 7 verbes conjugués au passé composé (придумайте невелику веселу розповідь із використанням не менше семи дієслів у минулому часі).

З наведених вправ видно, що сформованість комунікативно-граматичної компетенції перевіряється шляхом сприйняття й читання спочатку простих, а згодом і складніших текстів, розуміння семантичного значення контексту, доцільного використання граматичних правил у різних видах мовлення, у творенні власних усних і письмових текстів.

Висновки. Отже, в результаті систематизації та автоматизації граматичних навичок, які формуються у практично-комунікативних ситуаціях, у студентів виробляється певна система граматичних умінь, що становить основу комунікативно-граматичної компетенції. Доцільність застосування комунікативного підходу до навчання граматики французької мови обумовлюється й тим, що саме ґрунтовне володіння граматичними явищами сприяє логічному й правильному оформленню власних думок, використанню граматичних форм у реальному спілкуванні, коректному розумінню висловлювань співрозмовника тощо.

Водночас поміж вимог до майбутнього педагога є оволодіння ним базовими компетенціями, за допомогою яких виявляється рівень готовності студента до професійної діяльності, а також характер та ефективність її здійснення. З огляду на це, сформованість у студентів-філологів комунікативно-граматичних умінь сприяє кращому розумінню принципів усної та письмової мови як системи; усвідомленню того факту, що мова є одночасно соціальним, культурним та історичним феноменом, оволодінню знаннями про тексти і критичними підходами до них. Тому розвиток комунікативно-граматичної компетенції є важливим етапом у процесі формування професійної компетенції майбутнього вчителя французької мови.

Перспективним напрямом досліджень є подальше розроблення системи вправ для формування граматичної компетенції студентів через писемну комунікацію у різних функціональних стилях французької мови (офіційно-діловому, публіцистичному, науковому, побутовому).

Література

1. Архангельский С. И. Лекции по теории обучения в высшей школе / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1974. – 384 с.
2. Гембарук А. С. Дидактичне моделювання змісту навчання іноземної мови як загальноосвітнього предмета для педагогічних навчальних закладів I-II рівнів акредитації : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / А. С. Гембарук. – К., 2005. – 24 с.
3. Панченко М. О. Методичні вказівки з методики викладання англійської мови / М. О. Панченко. – Одеса, 2005. – Ч. I. – 122 с.
4. Пасов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пасов. – М. : Рус. яз., 1989. – 276 с.
5. Руснак Д. А. Критерії відбору рекламних матеріалів для формування франкомовної граматичної компетенції у студентів / Д. А. Руснак // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2009. – Вип. 484. – С. 156–159.
6. Цетлин В. С. Методика обучения грамматическим явлениям французского языка в средней школе / В. С. Цетлин. – М. : ИздСво АПН РСФСР, 1961. – 268 с.
7. Шейлз Дж. Комунікативність у навчанні сучасним мовам / Дж. Шейлз. – М. : Рада з культурного співробітництва; Рада Європи Прес, 2001. – 98 с.
8. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л., 1974 – 285 с.
9. Ellis R. The Structural Sylla bus and Second Language Acquisition / R. Ellis // TESOL Quarterly. – № 27. – 1993. – P. 28–33.